

Van-e még értelme az önálló nemzeti valutáknak?

Az észti miniszterelnök januárban bejelentette, hogy fel fogja kérni az EU brüsszeli bizottságát: vizsgálja meg van-e lehetőség országa csatlakozására az eurozónához az EU-ba való felvétele előtt. A kis országok, mint Észtország és hazánk számára a globalizálódó világgazdaságban egyre kevesebb értelme lehet a saját nemzeti valuta fenntartásának.

A Naurui Köztársaság 2000 januárjában sem vezetett be önálló nemzeti valutát, és nem vezette be a csúszó leértékelés vagy a lebegő árfolyam rendszerét. Nem áprilisi tréfáról van itt szó, a Naurui Köztársaság messze van ugyan Magyarországtól, de nem az Óperenciás tengeren is túl. A kis szigetország, amely a Csendes-óceánban található Ausztrália és Hawaii között, számunkra azért érdekes, mert szinte maradéktalanul megtestesíti a tökéletesen nyitott gazdaságot.

Mérete roppant kicsi, 21 km² lakóinak száma mintegy 11 ezer. Egyetlen exportterméke a foszfát, amelyet viszont saját gazdaságában nem használ fel, lévén, hogy az a foszfátbányákon kívül nem áll másból, mint néhány kókuszpálmaligetből. Ezzel szemben gyakorlatilag mindenből, még édesvízből is, behozatalra szorul. Csöppet sem meglepő ezek után, hogy a kis szigetország hivatalos fizetőeszköze az ausztrál dollár. Nincs saját valutája és ha lenne is, nem értékelné fel és le semmilyen árfolyamrendszer keretében sem. Hiszen amit nyerne a révén, az export versenyképességén, azt rögtön el is veszítené a vámon, az import drágulásán. Története itt kezd számunkra igazán érdekessé válni.

Mart Laar észti miniszterelnök januárban bejelentette, hogy fel fogja kérni az EU brüsszeli bizottságát: vizsgálja meg van-e lehetőség országa csatlakozására az eurozónához az EU-ba való felvétele előtt. Azt, hogy a bizottság mikor fog véleményt nyilvánítani, még csak sejteni sem lehet. Azt azonban, hogy mi lesz a döntés viszonylag könnyen lehet prognosztizálni. A Brüsszeli Bizottság szinte bizonyosan egyetlen olyan érdemi érvet sem tud majd felhozni, amelyre alapozva el lehet utasítani az euro észtiországi bevezetésére vonatkozó kérelmet.

Ez pedig arra jelent majd precedenst, hogy hamarabb történik meg egy ország csatlakozása az eurozónához mint az EU tagság megszerzése. A világ az elmúlt néhány év alatt hihetetlen tempóban haladt a kölcsönös függőségi rendszerek kialakulásának útján amelyet globalizációnak hívunk.

E folyamat jószerevével olyan stádiumba jutott el, hogy ma már a legnagyobb nemzetgazdaságok sem képesek teljesen autonóm gazdaságpolitika folytatására. Magyarországnak saját pénze és jegybankja van, önálló monetáris politikát folytat. Ez a helyzet, körülbelül azzal az egyenértékű, mintha azt javasolnánk egy nagyobb, 2-4 millió lakosú nyugat-európai, vagy USA-beli város, esetleg Los Angeles, vagy San Francisco számára, hogy ne USA dollárt használjon, és a FED helyett saját jegybankot hozzon létre.

Magyarország hasonlóan Észtországhoz, az elmúlt években hihetetlen mértékben nyitottá vált. Ha megvizsgáljuk a külkereskedelmi forgalom arányát a gazdaság méretéhez, teljesítményéhez képest, akkor is rögtön látjuk, hogy ma már döntő mértékben függünk a világgazdaságban végbemenő folyamatoktól. A külgazdasági nyitottság mérésére szolgáló leggyakrabban használt, és igen egyszerű mutató az (export+import)/GDP hányados. Ez Magyarország esetében 1991 óta 55 százalékról egy 1994-es mélypontra (45 százalék) után 1998-ra 92 százalékra nőtt. Ha elfogadjuk helyesnek a gazdaságkutatók egybecsengő prognózisait a külkereskedelmi forgalom és a GDP alakulásáról, akkor azzal számolhatunk, hogy 2001-re e mutató meghaladja a 100 százalékot.

Az OECD adatai szerint kiugróan magas a külföldi tőke szerepe Magyarországon. A külföldi tulajdonú cégek részesedése a feldolgozó ipari termelésben 66 százalék. A legmagasabb abban a körben amelyről az OECD adatokkal rendelkezik. Ez a hányad még az egyébként igen sikeres tőkeimportőrnek számító Írországnál is magasabb. A példákat, adatokat lehetne tovább sorolni, de összefoglalva megállapíthatjuk, hogy már ma is, olyan nagymértékű a magyar nemzetgazdaság export/import- függősége, - nem beszélve a tőke- és technológiai transzfer szerepéről, valamint az országhatárokon átnyúló vállalati beszállítói kapcsolatrendszerekről -, hogy nyugodtan felvethetjük a kérdést: van-e értelme Magyarországnak számára egyáltalán az önálló pénznek? Magyarországnak ma érettebb az euro bevezetésére, mint voltak 1999 elején azok az országok, amelyek ezt megtették.

Az ésszerű felvetés egyébként nem előzmények nélkül való. Tavaly novemberben az ECB vezetői és a kelet-európai jegybankárok találkozója után kiadott nyilatkozat már nem tartalmazta azt a hivatalos véleményt, mely szerint a tagjelölt országoknak az EMU-ba való belépés előtt feltétlenül csatlakozniuk kell az ERM-2.-höz. Az ECB ezzel tulajdonképpen a közös pénz bevezetéséhez szükséges kritériumok megváltoztatását kezdte meg. Ennek hátterében három ok áll: Először is a valutatanácsot alkalmazó országok képviselőinek felvetése, hogy a currency board típusú árfolyamrendszerek jobban biztosítják az árfolyam-stabilitást, mind az ERM 2. árfolyam-mechanizmus. Másodsor a maastrichti egyezmény aláírásakor és a konvergencia kritériumok meghatározásakor még nem létezett az euro, ma azonban már majdnem egy éve létezik, így természetes módon kínálja a lehetőséget, hogy árfolyama a kritériumrendszer legfontosabb vonatkoztatási pontja legyen. A harmadik ok az EMU belső folyamataiban rejlik. A fix árfolyamrendszer és az egységes kamatpolitika körülményei között az árszint-kiegyenlítődésként folyamatok szükségszerűen vezet el az inflációs ráták közötti, adott esetben akár növekvő különbséghez is. Az EMU már létrehozatalakor kénytelen volt bizonyos kompromisszumokat kötni és egyes tagországok esetében eltekinteni a konvergencia kritériumok maradéktalan figyelembe vételétől.

A fenti folyamat következményeként ma sem minden EMU tagország tud megfelelni például az inflációs kritériumnak. Ha viszont ez részben a rendszer működésének szükségszerű következménye, akkor a kritériumok teljesítését nyilvánvalóan nem lehet elvárni az esetleges további belépőktől sem. Különösen olyan körülmények között, amikor az EMU-t létrehozó országok csoportja önmagában jóval homogénebb országcsoporthoz tartozna, mint a jelenleg EU csatlakozásra váró országok csoportjával együtt lenne.

Az utóbbi országokra még erőteljesebb mértékben az EMU periféria országainak jellemzői érvényesek (az EMU „centrumországaihoz” viszonyítva). Egy főre eső GDP-jük, termelékenységük, árszínvonaluk még alacsonyabb. Hosszútávon pedig még magasabb inflációra, még magasabb reál GDP növekedési, és termelékenységnövekedési ütemre lehet náluk számítani. Eközben viszont egyes országok (Észtország, Magyarország) integráltságának foka magasabb, mint egyes tagországoké.

Ebben a helyzetben egyetlen lehetséges logikus választás a korábbi konvergenciakritériumok olyan átalakítása, amely hasonló mértékben biztosítja a közös pénz bevezetésének előfeltételeit, ugyanakkor nem a konvergáló, hanem a felzárkózó országok számára testre szabott. Ennek alapján valószínű, hogy a jelenleg még nem EU tagországok csatlakozása az EMU-hoz a maastricht-i konvergenciakritériumokhoz hasonló, de azzal nem pontosan megegyező kritériumrendszer teljesítése alapján fog végbemenni. Az ésszerű kezdeményezés ennek a folyamatnak egy aktuális lépése volt csupán.

Milyen kritériumokra lehet számítani? Pontosán nem tudhatjuk, de az euro létrejöttéből logikusan következik, hogy felértékelődhet az árfolyam-stabilitás szerepe.. Így egyes változások irányára valamelyest következtetni tudunk. Az alábbi táblázat ennek felmérésére tesz kísérletet.

	Maastricht-i kovergencia kritériumok	Várható felzárkózó kritériumok
Árfolyam	fix középárfolyam legalább 2 évig max+/-15% ingadozás	fix (közép)árfolyam 2 vagy több évig szűkebb ingadozási sávval vagy sáv nélkül
Árstabilitás	A 3 legjobban teljesítő ország számtani átlaga +1,5% alatti infláció	A követelmény számszerű könnyítése vagy relatív mutató, pld. GDP növekedéssel összehasonlítva.
Kamatkonvergencia	A 3 inflációt legjobban teljesítő ország 10 éves államkötvényhozamának számtani átlaga +2,0,% alatti hozam	A követelmény számszerű könnyítése vagy relatív mutató
Költségvetési pozíció	A deficit nem haladhatja meg a GDP 3%-át.	A követelmény számszerű értékének szigorítása, esetleg az EMU átlagának előírása
Államadósság	A bruttó államadósság nem haladhatja meg a GDP 60%-át.	Nem valószínű változtatás.

Ursprung János